

Vzgojni cilj je človeškost

Razumevanje Gogalove osebnostne pedagogike

✍ Simona Knavs

V prvem prispevku o Gogalovi osebnostni pedagogiki smo predstavili njegovo razumevanje človeškega bivanja oziroma treh razsežnosti: materialno, duševno in duhovno. Za pedagogiko sta ključni slednji. Gre za temeljni ustroj razvoja osebnosti in s tem za osnovo doseganja izobrazbenosti in vzgojenosti: "Najprej duha zgolj pojmovno razumemo (doživljaj), nato občutimo njegovo vrednost in pomembnost (doživetje), duh zaživi v subjektu (subjektivni duh) ter končno subjekt zaživi v tem duhu (objektivirani duh)" (Vzgoja 63, str. 29).

Gogala deluje paradoksalno, ko pravi, da gre pri izobraževanju za duhovno oblikovanje in pri vzgajanju za duševno oblikovanje. Danes namreč vrednote (duhovne predmete) najpogosteje postavljamo v središče vzgoje in v izhodišče izobrazbenosti posameznikove intelektualne sposobnosti (duševne predmete). A sam izhaja iz spoznanja, da gre na ravni izobrazbenosti bolj za vprašanje količine sprejetih duhovnih predmetov oziroma 'zgolj' razumevanje, na ravni vzgojenosti pa bolj za sposobnost doživetja duhovnih predmetov, kar osebnost spreminja v njenem jedru. V obeh primerih gre za oblikovanje subjektivnega in objektiviranega duha, ki pa sta elementa duševne razsežnosti. Pojmovanje pri izobrazbenosti opre na izvor vsebine, ki je sprejeta, pri vzgojenosti pa na duševne sposobnosti, ki so po njegovem mnenju ključne za vzgojo.

Izobraženost in vzgojenost Gogala razume stopenjsko: "Možna je človekova izobrazba brez vzgoje, nemožna pa je človekova vzgoja brez izobrazbe" (1931/32, 2005: 297). Izobrazbenost omogočajo že doživljaji. Gre predvsem za količinsko nabiranje duhovne vsebine, ki seveda vpliva tudi

Izobraževanje je torej z vidika izobraževanega osebnostno sprejemanje duhovnih vsebin. Z vidika pedagoga pa gre za vplivanje s pomočjo duhovnih predmetov (zakovitosti, dejstev, vrednot). Spomnimo: oblikovanje subjektivnega duha vedno vpliva na objektiviranega ali izraženega duha,

na vedenje osebe, a ta vpliv ni tako temeljit ali intimen kot v primeru doživetij, ki so pogoj vzgojenosti. Po našem mnenju tu ne govori o tem, da osebnost lahko gradijo tudi doživetja, ki nimajo osnove v spoznavanju objektivnih dejstev, kot na primer v primeru discipliniranja, neutemeljenega strahu ipd., temveč o tem, kaj je logika, ki omogoča namensko pedagoško vplivanje za doseg izobrazbenosti in vzgojenosti.

torej na to, kar zmore izobraženi in vzgojeni v končni fazi ne le posedovati, temveč tudi dati od sebe, ustvariti. Subjektivni in objektivirani duh sta duševna in ne duhovna predmeta. Vzeta sta na subjekt, odvisna od gonov, sposobnosti, predvsem od doživljanja. Duhovni predmeti so del objektivnega duha, ki je nespremenljiv in neodvisen od česar koli, torej tudi od subjekta in njegove dojemljivosti. Ko posameznik sprejema duhovno vsebino, spremi-

nja svojo duševno realnost, kar pa ne vpliva nazaj na objektivni duh sam. Objektivnost je (le) vsebina, a nespremenljiva, stalna in za človeka dokončno celo nedoumljiva.

Slednje poimenuje tudi prvo posredno duševno oblikovanje. Pri drugem posrednem duševnem oblikovanju gre za zavedanje pedagoga, da vsaka vsebina spreminja tudi duševne sposobnosti same. Že vsak doživljaj (izkušnja) nujno krepí posameznikovo sposobnost doživljanja. Posrednemu sledi neposredno duševno oblikovanje, pri čemer gre za namen razvijanja duševnih sposobnosti, a še vedno s posredovanjem duhovnih predmetov, le da pedagogova pozornost primarno ni več na vsebini spoznanja, temveč že na sposobnosti spoznavanja samega.

Končno Gogala opredeli pravo neposredno duševno oblikovanje. Pri tej zadnji stopnji gre za to, da posameznika navajamo "samo na to, kako naj sam doživlja, na kaj naj bo predvsem pozoren, kako naj se sam duševno pripravlja, kako naj skuša odstraniti ta ali oni duševni moment, ki bi ga utegnil motiti, kako naj se duševno koncentrira itd., pa da bo sam in neposredno prišel v svet duhovnih predmetov ... sploh naj bo deležen takega duševnega oblikovanja vsak človek, ki naj sam in avtonomno sega v svet objektivnega duha" (1933, 2005: 202–203). Ker je slednja pot ta, ki omogoča razvoj posameznikovih sposobnosti, lahko Gogala zaključi, da je nabiranje in ureditev vsebin osebnega duha, kar pomeni vedenje, razumevanje, spoznavanje dejstev, zakonitosti, vrednot ipd., duhovno oblikovanje ter da je razvoj sposobnosti intimnega spoznavanja duševno oblikovanje in s tem temelj vzgoje in pedagoške metodike.

Izobraževanje torej pomeni, da je pedagog z namenom duhovnega oblikovanja, s ciljem vsebinskega spreminjanja subjektivnega duha, kot orodje prvenstveno uporabil duhovni predmet. Ko pa se – kot prikazano stopenjsko – spusti v globino svojega strokovnega 'problema', se lahko zave, da pravzaprav oblikuje duševne predmete, računajoč na učenčovo sposobnost doživeti. Takrat tudi namensko vzgaja, ne le izobražuje, in sicer zato,

ker le razvitost duševne sposobnosti omogoča sprejemanje objektivnosti oziroma prehod duhovnega predmeta skozi stopnje doživljanja do objektiviranega duha.

Po Gogali ni vzgojen, kdor vrednoto razumsko sprejme (doživljaj) ali kdor jo doživi (doživetje), temveč kdor vrednoto živi (jo objektivira), torej ta, katerega življenjski izraz je postal živeti vrednoto do mere, ki je za človeka mogoča. Tega pa ne omogočata kopičenje vsebine v posameznikovem duhu ali pa prilagodljivost pričakanjem pomembnega drugega, temveč razvoj sposobnosti za sprejemanje duhovne vsebine. Kajti posameznik je vzgojen šele takrat, ko zmore samostojno "neposred(no) in več ali manj staln(o) sprejemanje iz bogate in vedno bogatejšje zakladnice kulture" (Gogala, 2005: 15), in ne že takrat, ko v svojega duha le pasivno ponotranji vrednoto, ki mu jo vztrajno predstavljamo. Tudi zato v našem pedagoškem jeziku zlahka ločujemo med izobraženostjo in vzgojenostjo.

Človeškost kot cilj vzgoje je seveda vrednota, torej duhovni predmet. In človeškost Gogala zelo visoko ceni. Vsaka oseba brez izjeme nosi vrednost biti človek. Prva značilnost človeka, pravi, je njegov "človeški element", njegova "zelo vredna kal človečnosti" ali "humanitetna osnova", religiozno rečeno, njegov "transcendentalno darovani božji element", ki je najelementarnejša stvar človekove "individualitete in njegove duševnosti". Aksiom je, da smo vsi "božji otroci" ali pa ni nihče. Gogala je bil izpričani katolik, 'toplo veren', ki je dobil podporo za vodenje znanstvene pedagogike l. 1946 in reelekcijo v t. i. svinčenih časih.

A izvornega potenciala vzgojenosti Gogala ne vidi v vrednoti niti ne v pedagogovi nameri, vidi ga v zakonitosti duševne sposobnosti doživeti, kar je sposobnost biti človek oziroma človeškost. Cilj vzgoje je torej razviti sposobnosti, npr. sprejemljivost "za različne vrednote, inteligentnost, razumnost, talentiranost, zavedanje, abstraktno mišljenje, ustvarjanje, domiselnost, normativnost ipd.", saj nam omogočajo neposredno črpanje iz sveta absolutnega, zaradi česar te

sposobnosti imenuje tudi duhovne sposobnosti.

Človeškost torej ni le biti sočlovek, ni le vsebina subjektivnega duha ali samo izraz objektiviranega duha, temveč je razvitost duševne sposobnosti, da sprejemamo objektivnost neposredno, brez posrednikov, staršev, učiteljev ipd., torej "psihološko-strukturna mladost", avtonomnost, samostojnost ... To je sposobnost sprejemanja absolutnih resnic, ne da bi bila potrebna stalna 'intervencija' avtoritete. Človeškost zanj ni zgolj v tem, da živimo prepoznavnost "božjega elementa" v vsakem, temveč v spoznanju, da je biti človek sposobnost, t. i. duhovna sposobnost doživetja, ki edina omogoča nadaljnji razvoj posameznika in s tem skupnosti. To pedagoško spoznanje Gogala (po našem mnenju seveda) razume kot vzgojno, kot legitimno namero odraslega, ki deluje "s pozicije (pre)moči". Stalen trud iskanja poti, da otroka podpremo v usposabljanju in usposobljenosti biti človek; da biti pedagog pomeni, da podpiramo njegov avtonomni razvoj. Kot zapiše: "Pedagog pripravlja torej s svojim delom učence na to, da ... bo postal kot posredovalec nepotreben" (Gogala, 2005: 15). To Kroflič tri desetletja kasneje poimenuje samoomejitvena avtoriteta (Kroflič, 1997: 337–338). A več o "Gogalovem" pedagogu naslednjič. ■

Viri

Gogala, Stanko (1931/32, 2005): O duhovnem in duševnem oblikovanju. V: Stanko Gogala. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.

Gogala, Stanko (1933, 2005): Temelji obče metodike: Uvod v praktično pedagogiko. V: Stanko Gogala. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.

Gogala, Stanko (2005): Moja pedagogika. V: Stanko Gogala. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.

Knavs, Simona (2014): Razumevanje Gogalove osebnostne pedagogike. V: *Vzgoja* št. 63, str. 24, 29.

Knavs, Simona (2005): *Koncept duha v pedagoški teoriji Stanka Gogale*. Diplomsko delo. Univerza v Ljubljani. Dostopno na: <http://stankogogala.blogspot.com/>.

Kroflič, Robi (1997): *Avtoriteta v vzgoji*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Kroflič, Robi (2005): Osebnostna pedagogika prof. dr. Stanka Gogale. V: Stanko Gogala. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.

Zbornik prispevkov (2000): Dr. Stanko Gogala. V: *Sodobna pedagogika*, št. 5.